

**การจัดการทรัพยากรร่วมของท้องถิ่น: กรณีศึกษาบึงกระชา
อำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น***
**Managing Local Common-Pool Resources: A Case Study of
Kracha Lake, Sam Sung District, KhonKaen Province**

อนุชา โคตรศรีวงศ์ และกฤษณวรรณ ไส้หวัชชินทร์
Anucha Kotseevong and Grichawat Lowacharin
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: insect21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารทรัพยากรน้ำที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันในบริเวณบึงกระชา อำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอชำสูง และบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารทรัพยากรน้ำตามแนวทางการจัดการทรัพยากรร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา และเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรร่วม

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรน้ำในบึงกระชา ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเพราะมีปัญหาและผลกระทบจากการจัดการทรัพยากรหลายด้าน ทั้งทางด้านการใช้ประโยชน์และขอบเขตการใช้ประโยชน์ด้านกีดกั้นและบทลงโทษในการใช้ประโยชน์ ด้านงบประมาณในการจัดการ ด้านการดูแลรักษา และด้านการจัดการความขัดแย้ง การจัดการทรัพยากรน้ำในบึงกระชาควรคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ในทุมิติ เน้นความร่วมมือกันทุกภาคส่วน รวมไปถึงต้องให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: ทรัพยากรร่วม; การจัดการ; การจัดการปกครอง; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research aims: 1) to study the problems of water resources management in the area of Kacha Lake in Sam Sung District, KhonKaen Province; 2) to study the cooperation between local administrative organizations (LAOs) in Sam Sung and the role of local communities in managing the water resources with the LAOs; 3) to propose guidelines for more effective water resources management based on Elinor Ostrom's framework for common-pool resource management. This study adopted a holistic case study design. Data were collected via interviews with local administrators, community leaders, and stakeholders, as well as via participatory observation and field notes.

Findings show that: the current approach for water resources management is not effective. There is a wide variety of problems and obstacles to the current approach: exploitation of water resources, ineffective rules and penalties, limited financial supports, lack of supervision and maintenance, and ineffective conflict management. A better management approach should be inclusive of all parties and stakeholders, recognize the multi-dimensional contexts and aspects of development, recognize the importance of public participation, and aim at sustainability.

Keywords: Common-Pool Resource; Management; Governance; Local Administrative Organization

1. บทนำ

ทรัพยากรร่วม (Common-pool Resources) เป็นประเด็นท้าทายทางนโยบายและทางการจัดการ สำหรับรัฐบาลระดับชาติและระดับท้องถิ่น และภาคประชาชนของทุกประเทศทั่วโลก อันเนื่องมาจากคุณลักษณะเฉพาะของทรัพยากรร่วมเอง หากรัฐบาลและประชาชนไม่มีกลไกในการจัดการทรัพยากรร่วมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ทรัพยากรร่วมนั้นก็อาจเสื่อมสูญไปและส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนใน

พื้นที่นั้นได้

บึงกระชาในอำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น ถือเป็นทรัพยากรร่วมที่เกิดตามธรรมชาติโดยเป็นแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ขนาดใหญ่ มีพื้นที่ 241 ไร่ มีประชาชนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันประมาณ 400 ครัวเรือนหรือครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2,500 ไร่ โดยการใช้ในหนองน้ำสาธารณะประโยชน์แห่งนี้ใช้ในการผลิตน้ำประปาสำหรับอุปโภค และทำการเกษตร เนื่องจากบึงกระชาครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล 11 หมู่บ้าน จึงประสบปัญหาการใช้ประโยชน์ร่วม

กันของประชาชนใน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านโนน ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโนน ตำบลคูคำในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลคูคำ และตำบลกระนวนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลข้าสูง

เมื่อพิจารณาเขตพื้นที่รับผิดชอบจะพบว่า เมืองครปกรครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่เพียงแห่งเดียวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโนน ทว่า พื้นที่ทำการเกษตรประมาณร้อยละ 80 ที่ติดกับบึงแห่งนี้มีเจ้าของเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลคูคำ และอีกหนึ่งตำบลคือ ตำบลกระนวนที่มีการใช้ประโยชน์โดยนำไปทำน้ำประปา โดยทำท่อส่งไปยังตำบลกระนวน แต่ประชาชนตำบลกระนวนไม่มีพื้นที่ติดกับบึงแห่งนี้เลย หากกล่าวอีกมุมมองหนึ่งก็คือประชาชนตำบลกระนวนได้รับปัญหาหากเกิดภาวะน้ำขาดแคลน แต่ไม่ประสบปัญหาหากเกิดน้ำท่วมในช่วงหน้าฝน ในปี พ.ศ. 2557 เกิดปัญหาภัยแล้งอย่างหนัก มีการแย่งชิงน้ำจนเกิดความขัดแย้งของผู้ใช้น้ำรอบๆ บึง ทำให้บึงกระษามีสภาพตื้นเขินไม่สามารถเก็บน้ำได้ เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ และประชาชนในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างมากในรอบ 50 ปี ประชาชนจึงเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกมารับผิดชอบต่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน

อำเภอข้าสูง และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จึงต้องเร่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน โดยมีการประชุมหารือในการบริหารจัดการ

ทรัพยากรร่วมกันโดยมีการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยการผันน้ำจากคลองชลประทานที่รับน้ำมาจากเขื่อนอุบลรัตน์ ซึ่งระยะห่างจากคลองชลประทานถึงบึงกระษามีประมาณ 800 เมตร แต่การดำเนินการดังกล่าวต้องใช้งบประมาณพอสมควร จึงต้องหางบประมาณในการบริหารจัดการดังกล่าว โดยอำเภอข้าสูงได้เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน จัดสรรงบประมาณในการดำเนินการเท่ากัน การดำเนินการในขั้นตอนนี้จึงมีปัญหาเพราะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นบางแห่งได้เสนอว่า ประชาชนในพื้นที่ของตนเองไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหานี้มากเท่าประชาชนอีกทั้งสองแห่ง จึงไม่อาจจะให้งบประมาณที่เท่ากันได้

ในกรณีที่เกิดขึ้นนี้จึงมีข้อถกเถียงขึ้น ในการบริหารจัดการแบบบูรณาการหรือการจัดการทรัพยากรร่วม ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องกำกับดูแลและแก้ไขปัญหาว่าหากเกิดปัญหาในกรณีอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ต้องบริหารจัดการร่วมกันในอนาคตจะต้องมีการดำเนินการอย่างไร ซึ่งลักษณะทั่วไปของปัญหามิวน้ำบึงกระษามีโดยรวมน้ำแล้ว หน้าฝนจะมีปัญหาน้ำท่วมขังในบริเวณที่ดินโดยรอบที่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา และประชาชนหลักเลี้ยงน้ำท่วมนาข้าวโดยการปลูกข้าวก่อนฤดูน้ำหลากเพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตก่อนที่จะน้ำจะท่วมยอดของต้นข้าว แต่บางปีการคาดคะเนของประชาชนก็ไม่แน่นอนเสมอไป ทำให้เกิดความเสียหายต้องปลูกข้าวอีกรอบหรืออีกสองรอบ เมื่อถึงเวลาหน้าแล้งบึงกระษามีประสบปัญหาขาดน้ำ เพราะปัจจัย

หนึ่งคือมีเกาะกลางบึงที่ยังไม่มีงบประมาณในการดำเนินการขุดลอกออกไปได้ เวลาหน้าฝนที่มีปริมาณน้ำมาก จึงเสียพื้นที่รับน้ำและกักเก็บน้ำไว้ใช้ในเวลาน้ำแล้งนั่นเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำของบึงกระชา อำเภอลำสูง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบทบาทของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำของบึงกระชา อำเภอลำสูง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของบึงกระชา อำเภอลำสูง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยกรณีศึกษากรณีเดียวแบบองค์รวม (Holistic single case study) โดยได้กำหนดให้อาณาบริเวณพื้นที่บึงกระชา ในอำเภอลำสูง จังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในการบริหารจัดการน้ำ เป็นระบบจำกัดขอบเขต (Bounded System) ในการดำเนินการศึกษา (Yin, 2014) ทั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบึงกระชาโดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 3 เดือนในระหว่างเดือน มกราคม-มีนาคม 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัย มี 2 แบบหลักคือ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Protocol) สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน 2) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Protocol) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรร่วม เป็นการสัมภาษณ์เพื่อระดมความคิดเห็นแบบกลุ่ม ให้ได้ข้อมูลและความคิดเห็นในภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้มีทั้งสิ้น 25 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง จำนวน 10 คน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีพื้นที่ติดกับบึงกระชา จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรร่วม จำนวน 10 คน

4. สรุปผลการวิจัย

1. การใช้ประโยชน์และขอบเขตการใช้ประโยชน์ บึงกระชาเป็นแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ที่อยู่ในเขตตำบลบ้านโนน อำเภอลำสูง จังหวัดขอนแก่น โดยผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน 3 ตำบล คือ ตำบลกระนวน ตำบลบ้านโนน และตำบลคูคำ การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จากแหล่งน้ำ คือ การเพาะปลูก อุปโภคและบริโภค นอกจากนั้น บึงกระชาถือเป็นแหล่งน้ำหลักในการผลิตน้ำประปาของเทศบาลตำบลลำสูง

ปัญหาที่พบของการใช้ประโยชน์และขอบเขตการใช้ประโยชน์ คือ น้ำไม่สะอาด บึงมีความตื้นเขินทำให้เก็บน้ำได้น้อย อีกทั้งประชาชนไม่เข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตการใช้ประโยชน์ กล่าวคือประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ก็คิดว่าตนเป็นผู้มีสิทธิใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ส่วนประชาชนที่อยู่ติดกับบริเวณบึงกระชาก็คิดว่ามีสิทธิใช้ประโยชน์มากกว่า ในขณะที่ประชาชนส่วนมากเข้าใจว่าบึงกระชาเป็น

ที่สาธารณประโยชน์ และทุกคนมีสิทธิใช้เหมือนกัน ทั้งนี้ ปัญหาเรื่องขอบเขตดังกล่าวเป็นผลมาจากการแบ่งพื้นที่ตำบล เนื่องจากในอดีตตำบลคูคำยังขึ้นอยู่กับตำบลบ้านโนน แต่ภายหลังมีการแยกการบริหารออกเป็นตำบลคูคำ ทำให้บึงกระชาอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของตำบลบ้านโนนแต่ประชาชนที่ครอบครองที่ดินที่ติดกับบึงกระชาส่วนใหญ่ เป็นประชาชนตำบลคูคำ การพัฒนาพื้นที่บึงกระชาเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่ององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโนนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบึงกระชาไม่มากเท่าที่ควร

2. กติกาและบทลงโทษที่ใช้ในการจัดการบึงกระชาในปัจจุบัน เป็นกติกาที่ตั้งขึ้นโดยไม่มีการประชาคมหรือการแสดงความคิดเห็นโดยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย หากแต่เป็นการตั้งกติกาของบุคคลบางกลุ่มที่หวังผลให้ตนเองใช้ประโยชน์ในทรัพยากรมากกว่าคนอื่นเท่านั้น อีกทั้งไม่มีการดำเนินการตามบทลงโทษตามกติกาที่ตั้งขึ้น

ปัญหาที่พบ คือ ประชาชนไม่ยอมรับกติกาดังกล่าว ทำให้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์โดยไม่มีกติกา เช่น มีการจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และการสูบน้ำเพื่อใช้ทำการเกษตรโดยไม่คำนึงถึงปริมาณน้ำที่ใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ทำให้น้ำไม่พอใช้อย่างไรก็ดี แมื่กติกากำหนดขึ้นโดยคนบางกลุ่มจะไม่ได้รับหารยอมรับโดยทั่วไป แต่ก็พบว่ามีกลไกลงโทษในเชิงพฤตินัยอยู่ เช่น การที่ผู้ใช้ประโยชน์มีการว่ากล่าวตักเตือนกันเอง เป็นต้น ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีผู้ละเมิดการใช้ประโยชน์กับส่วนรวมไม่มากนัก ทำให้ทั้งสัตว์น้ำและปริมาณน้ำในบึงเริ่ม

เพียงพอขึ้นเรื่อยๆ

3. งบประมาณในการจัดการ องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นในพื้นที่บึงกระชามีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการบึงกระชา โดยใช้ในการขุดลอกเป็นหลัก การดำเนินการในเรื่องนี้ถือว่า มีประโยชน์ เพราะพื้นที่บางส่วนของบึงกระชาต้องมีการขุดลอกเพื่อรองรับน้ำเพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำ และเพื่อรองรับน้ำในฤดูฝน โดยทุกปีจะเกิดน้ำท่วมกับพื้นที่ข้างเคียงเสมอรวมไปถึงในช่วงที่น้ำขาดแคลนน้จะไม่พอใช้

ปัญหาที่พบ คือ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากนัก กล่าวคือถึงแม้มีการขุดลอกแต่ไม่มีการทำร่องน้ำเพื่อให้ระบายได้อย่างสะดวก ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมเหมือนเดิม และการใช้งบประมาณไม่มีการชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทราบระหว่างดำเนินการทำให้ประชาชนไม่ได้เข้าไปร่วมตรวจสอบระหว่างกำลังดำเนินโครงการ

4. การดูแลรักษา พบว่า บึงกระชาไม่ได้รับการดูแลรักษาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมากนัก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการมอบหมายเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาโดยตรง หากมีการกระทำผิดในบริเวณบึงกระชา เช่น การบุกรุกพื้นที่บึงกระชา ก็จะมีประชาชนนำข้อมูลไปแจ้งผู้นำฝ่ายปกครอง เช่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านให้เข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาก็เป็นกรณีๆ ไป

ปัญหาที่พบ คือ มีการเข้ามาใช้ประโยชน์จากบึงกระชาโดยไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลโดยตรง ทำให้บางครั้งมีการใช้ประโยชน์เกินกว่าสิทธิที่สมควร เช่น การจับสัตว์น้ำโดยการใช้อุปกรณ์ที่ผิด

กฎหมายแต่มีประชาชนที่ช่วยในการดูแลรักษา ตักเตือน หรือแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ เบื้องต้นรับทราบและดำเนินการป้องกันและแก้ไข ประชาชนจึงเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยดูแลรักษา ทรัพยากร

5. การจัดการความขัดแย้ง มักเกิดขึ้น จากการใช้ประโยชน์จากบึงกระชาวมั่นของ ประชาชนจากพื้นที่ต่างๆ แต่ยังไม่มีการกระทบ กระทั่งที่รุนแรง โดยมีการอ้างสิทธิในการใช้ ประโยชน์ของพื้นที่ด้วยการใช้วาจา เช่น การกล่าว อ้างว่า ประชาชนที่บึงกระชาอยู่ในพื้นที่เท่านั้น ที่มีสิทธิในการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ส่วนประชาชน ในเขตพื้นที่อื่นๆ ควรมีสิทธิในการใช้บึงกระชาแค่ บางส่วนเท่านั้น

ปัญหาที่พบเกิดจากไม่มีการจัดการความ ขัดแย้งอย่างเป็นระบบ ไม่มีการตั้งกติกาการใช้ ประโยชน์อย่างชัดเจน และการประกาศเป็นเขต ที่สาธารณประโยชน์ ให้ทุกคนทราบถึงสิทธิการใช้ ประโยชน์และข้อจำกัดร่วมกันในการประโยชน์ อย่างไรก็ดี พบว่ามีการจัดการความขัดแย้งโดยการ ให้ผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน มาช่วยว่ากล่าวตักเตือนและไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง

6. ความร่วมมือกันระหว่างองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสูงในด้านการ จัดการทรัพยากรน้ำในบึงกระชา มีน้อย ที่ผ่านมามีการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเป็นรายกรณีเท่านั้น แต่ไม่มีการร่วมมือกันในการพัฒนาหรือหาวิธี ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เช่น การตั้งสหการเพื่อตอบสนองความต้องการของ ประชาชนและแก้ไขปัญหาต่างๆ

ปัญหาที่พบเกิดจากกฎ ระเบียบและวิธีการดำเนินการ ในการร่วมมือกันมีความซับซ้อน และการ ดำเนินการในบางโอกาสอาจทำให้ผิดระเบียบได้ รวมไปถึงปัญหาเรื่องงบประมาณในการดำเนินการ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง มีงบประมาณเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาอยู่ จำกัด จึงจำเป็นต้องขอความร่วมมือให้หน่วยงาน ที่มีศักยภาพเหนือกว่าเป็นผู้ดำเนินการ เช่น องค์กรการบริหารส่วนจังหวัดหรือกระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เคยมีกรณีที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำขาดแคลน โดยการร่วมกันจัดสรรงบประมาณในการสูบน้ำเพื่อ แก้ไขปัญหายั่งยืนผ่านพันวิฤตได้

7. บทบาทของชุมชนในการบริหาร จัดการน้ำร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ที่จะ ดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การที่นำประชาชนไปถ่ายภาพร่วมกับผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามโครงการต่างๆ เพื่อให้ได้ภาพที่ออกมาในลักษณะที่มีประชาชน หรือชุมชนเข้าไปร่วมดำเนินการ หรือมีการจัดทำ ประชาคมให้ประชาชนเข้าร่วมพร้อมกับแจกของ เพื่อให้ได้จำนวนประชาชนที่เข้าร่วมประชาชน ที่มากเพียงพอในการดำเนินโครงการต่างๆ แต่ ความเป็นจริงแล้ว ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการน้อยมาก

ปัญหาที่พบเกิดจากองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นให้ความสำคัญกับชุมชนในการจัดการ

ทรัพยากรน้ำน้อยเกินไป เพราะส่วนใหญ่จะดำเนินการจ้างบริษัทเอกชนในการดำเนินการพัฒนา เช่น การขุดลอก ก็อาศัยการวัดปริมาณขุดลอกแล้วดำเนินการเลย แต่ไม่ทำประชาคมหรือประชุมประชาชนให้รับทราบหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อหาวิธีแก้ไขการดำเนินโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบึงกระชากรศึกษาถึงสภาพเดิมหรือการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชน อีกทั้งการทำประชาคมที่ไม่ตรงเป้าหมาย ไม่รอบด้าน ทำให้การใช้งบประมาณและการร่วมมือกับประชาชนไม่คุ้มค่าเพียงพอและไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เช่นกรณีการทำกัลกน้ำในการแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าของงบประมาณ แต่ใช้ภูมิปัญญาจากชุมชนในการสร้าง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษากิจการจัดการทรัพยากรร่วมกรณีศึกษาบึงกระชา ในอำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่นสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการทรัพยากรน้ำที่ใช้ร่วมกันหลายชุมชน ที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากมีปัญหาและผลกระทบจากการจัดการทรัพยากรหลายด้าน ทั้งทางด้านการใช้ประโยชน์และขอบเขตการใช้ประโยชน์ด้านกติกาดูแลรักษาและด้านการจัดการความขัดแย้ง นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการและชุมชนยังขาดการประสานงานในการจัดการน้ำอย่างถูกวิธีและ

แก้ไขปัญหาอย่างตรงประเด็น

การจัดการบึงกระชาหรือทรัพยากรร่วมใดๆ ก็ตาม ควรคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ในทุกๆ ด้านความร่วมมือกันทุกภาคส่วน รวมไปถึงต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนเป็นทั้งผู้ใช้ที่รู้จักคุณค่าของทรัพยากร ซึ่งสามารถต่อยอดไปสู่ความหวังเห็น การดูแลรักษาทรัพยากรและมีจัดการอย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการ ดังที่กรณีการ ปาลี (Pali, 2011) เสนอว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำชุมชน หรือการรวมกลุ่มกันภายในชุมชน และที่สุวิทย์ ถึกไทย (Tuckthai, 2011) เสนอว่า การจัดการทรัพยากรน้ำ ควรมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการพัฒนาฟื้นฟู รวมทั้งการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ เครือข่าย องค์กรหรือสถาบันที่จะเข้ามาจัดการทรัพยากรร่วมนั้น ควรมีความพร้อมได้รับการยอมรับจากชุมชน มีผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพและมีการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจทั้งภายในและภายนอกชุมชน (Chompooming, et al., 2015 : 145-159)

6. ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานราชการที่จะเข้ามาพัฒนาบึงกระชา ควรจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรร่วมบึงกระชา เข้าสู่นโยบายการพัฒนาทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ หากมีแนวคิด

ที่จะพัฒนาหรือเกิดปัญหาเกี่ยวกับบึงกระชา เช่น ภัยแล้งหรือน้ำท่วม ก็สามารถจัดสรรงบประมาณนำมาใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาได้อย่างทันทั่วถึงและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการประชาสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์กับประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบึงกระชาให้เข้ามามีบทบาทและเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็น อีกทั้งให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการทรัพยากรร่วมบึงกระชา รวมไปถึงทำให้เกิดความชัดเจนความโปร่งใสในการดำเนินการ อีกทั้งให้ประชาชนเสนอภูมิปัญญาที่สังเกตลักษณะทางภูมิศาสตร์หรือพบเห็นในชีวิตประจำวันเพื่อช่วยในการจัดการอย่างยั่งยืน เช่น จะดำเนินการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ควรให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นถึงลักษณะความแรงของน้ำหรือทางน้ำเข้า ทางสู่บึง ทางน้ำ

ออกจากบึง อีกทั้งปริมาณน้ำในแต่ละช่วงเวลา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมในบึงกระชาทุกคน ควรศึกษาและประยุกต์ใช้หลักการออกแบบการจัดการทรัพยากรร่วมตามแนวคิดของ Ostrom (1990) อย่างลึกซึ้ง นอกจากนั้น ควรเผยแพร่แนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมในที่ประชุมระดับจังหวัด อำเภอ หรือตำบล เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรร่วมที่มีประสิทธิภาพให้กับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำฝ่ายปกครองผู้ที่สนใจ รวมไปถึงประชาชนทั่วไปให้มีการร่วมมือกันโดยมีองค์ความรู้ในการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้มีความชัดเจนในการจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรร่วมให้ยั่งยืนสืบไป

References

- Chompooming, P., et al. (2015). Networking Governance in Water Resources Management: Case Study of Yom River Basin Region. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 21(3), 145-159.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge, UK : Cambridge University Press.
- Pali, K. (2011). Farmer Participation on Water Resource Management in On-Tai sub-district Sankamphaeng District, Chiangmai Province. *Master of Arts in Community Resource and Environment Development*. Graduate School : Maejo University.
- Tuckthai, S. (2011). Strategic Management of Water Resources of Thugpho Tambon, Nadi District, Prachinburi Province. *Master of Public Administration in Local Government*. Graduate School : College of Local Administration, KhonKaen University.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks, CA : SAGE Publications.